

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן **יואל טייטלבוים** זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

סעודה שלישית פרשת

תצוה תשי"ד

בענין גודל כח התורה הקדושה

- התורה הקדושה: מַצְלֶת מכל הַמַּצּוּקוֹת, מוֹצִיָּא מכל שְׁפָלוֹת וכוֹבֵד העוֹנוֹת, מוֹשֶׁלֶת עַל כָּל הַמְדַּרְיגוֹת, מַכַּפֶּרֶת עוֹנוֹת, עוֹמֶדֶת בַּמָּקוֹם כָּל הַקִּרְבָּנוֹת, מַמְלֶצֶת טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, בְּכוּחָהּ תְּהִיָּה הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה
- מִשָּׁל לְכָל־שֹׁמֵר פֶּרֶס הַמֶּלֶךְ • חֲמָא מִרְחֵק וּתְשׁוּבָה מִקְרֵב לַהֲשִׁי"ת
- לַהֲצַדִּיק קֶשֶׁה לִסְבּוֹל הַחֲמָא יוֹתֵר מִן הָעוֹשֵׁה • אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בָּמָה שְׁמוּקָן לְחַבְרוֹ • אֵין לֶךְ דְּבַר הָעוֹמֵד בַּפְּנֵי הַתְּשׁוּבָה • עֲשֵׂרָה הַרוּגֵי מַלְכוּת הוּא סוֹד כְּמוֹס • כִּשְׁעֵשֶׁה תְּשׁוּבָה וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִשְׂמָה אֵין עוֹד מֵה לְדַאוּג וּלְפַחוֹד

נעתקו בלשון אידיש

עם ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ט לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת לשון קדשו
מאנטריאל קאנאדא
1-514-585-3040
קונטרס 91

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (בארץ ישראל) 1-718-298-4641

צו הערך די תורה ס"ג תצוה תשי"ד

דרוקט: # → 814 → 2 → 16 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

16 מינוט) זייער קלאר

☆☆☆☆☆

• וְהָם יֵעָלוּ לְזִכְרוֹן •

זכות הקונטרס נתנדב

לעילוי נשמתו של האי א"ש חסיד, אהוב ליודעיו ומכיריו, רחמים ומוקיר רבנו,
תמיד היתה צהלתו בפניו, עסק בספרי חסידות, ותפלתו היתה בחמימות הלל, ה"ה
מוה"ר שמואל ב"ר זיידא ישראל חיים סג"ל ע"ה קרוים
נפטר ל' שבט, א' דר"ח אדר א', דהאי שתא תשע"ט לפ"ק
היה דבק ומקושר בכל נימי נפשו למורן רביה"ק זי"ע ובתורתו,
ולעת זקנותו היתה זכרונו הקדוש של רבינו למשיב נפשו ולכלכל רוחו, ונתרגש עד דמעות
מגודל געגעניס, בעת שהזכירו אותו מעבודתו בקדוש ונוכר מתפללותיו ותנועותיו.
זכות לימוד הרבים וזכות רביה"ק זי"ע יעמוד לנשמתו שתהא צורה בצרור החיים
ויגן בעד כל יוצאי חלציו שיגדלו צאצאיהם בדרך ישראל סבא נאמנים לה' ולתורתו
ויושעו בדבר ישועה ורחמים ובכל מולי דמויטב

לע"נ הרה"ח הישיש משרידי דור הישן, רין בצב"י לעשות חסד לזולתו, והיה מראשי וממקימי חברת "תומכי חולים" דסאטמאר

מוה"ר צבי (הערשל) בן הרה"ח ר' יצחק אייזיק ז"ל לעפקאוויטש

היה דבוק בצדיקי הדור הקודמים, וזכה לחיבובת יתירה מרביה"ק זי"ע
נפטר ביום י"ג אדר א' תשנ"ז

תנצב"ה

KolSatmar.com

קושיות ודיוקים בפרשת השבוע

א

במדרש: ה"ד לולי תורתך שששעי אָז אֶבְדְּתִי בְּעֵינִי, כשאמר למשה ואֶתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אֶהְרֹן, הרע לו, א"ל תורה שלי היתה ונתתיה לך

[וְאֶתָּה^א הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אֶהְרֹן אֶחִיךָ וְאֶת בְּנֵי אֶתָּה מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְהֵנוּ לִי וגו'. במדרש רבה (לו, ד) וְאֶתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ, הדא הוא דכתיב (תהלים קיט, צב) לולי תורתך שששעי אָז אֶבְדְּתִי בְּעֵינִי, כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה וְאֶתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אֶהְרֹן אֶחִיךָ הרע למשה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, תורה שלי היתה ונתתיה לך [שאלולי היא אבדתי עולמי], איז נתקרה געוואָרן [נדעת]².

ב

קושיא א

ולכאורה הלא משה היה עניו מאוד מכל האדם, ואיך הרע לו מה שניתנה הכהונה לאהרן אחיו?

א) לכאורה ברויך מען צו פאַרשטיין, וויאָזוי משה רבינו [שנאמר עליו] וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִו מְאֹד מְכַל הָאָדָם (בהעלותך יב, ג), [האיך אפשר] ס'איז געווען הָרַע למשה אָז מ'הָאָט דאָס געגעבן פֿאַר אהרן הכהן.

ומה גם שמצינו דמתחילה היה להיפך, דבתחלת שליחותו סירב משה ללכת, בשביל שלא רצה ליטול שררה בפני אהרן אחיו שהיה קשיש ממנו וגם היה נביא קודם ממנו, ואיך זה עתה הרע לו מה שניתנה גדולה לאהרן

פריער איז דאָך געווען פֿאַרקערט גאָר [בתחלת שליחות משה, במראה הסנה], ער האָט דאָך נישט געוואָלט גיין, ער האָט דערפֿאַר מסרב געווען בשליחות [ז' ימים עד שאמר שְׁלַח נָא בְיַד תְּשֻׁלָּה] ווייל ער האָט נישט געוואָלט [לקבל שררה] אַקעגן אהרן הכהן³, נכי אהרן ער איז געווען גאָר 'עלטער' פון אים, [און] ער איז געווען א 'נביא פֿאַר אים',

^א חסר קצת בתחלתו על הריקארדינג.

^ב ומסיים המדרש: אמר הקב"ה למשה יכול הייתי לעשות לאחייך כהן גדול חוץ מדעתך, אלא שהייתי מבקש שתהא גדול עליו מתוך בני ישראל. מכל הארצות בחר הקב"ה בארץ ישראל, ומארץ ישראל בחר בבית המקדש, ומבית המקדש לא בחר אלא בבית קדשי הקדשים, כך בחר הקב"ה בישראל, ומישראל לא בחר אלא שבט לוי, ומשבט לוי בחר אהרן שנאמר (שמואל א', ב, כח) וַיִּבְחַר אֹתוֹ מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לִי לִכְהֵן וכו', לכך נאמר (תהלים סה, ה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרַב יִשְׁכֵּן תַּצְרִיךְ. - [ועיין לקמן (אות לו) שרבינו מזכיר סיום דברי המדרש].

^ג בתנחומא (שמות סימן כז): דבר אחר לך לקראת משה המדבר (שמות ד, כז), זה שאמר הכתוב מי יתנך כֶּאֱחָ לִי (שיר השירים ח, א), ישראל אומרין לפני הקב"ה מי יתנך כֶּאֱחָ לִי, את מוצא כל האחים שונאים זה לזה, קִין שונא לְהָבֶל וכו', ישמעאל שונא ליצחק וכו', עשו שונא ליעקב וכו', השבטים שנאו ליוסף וכו', ובאיזה "אח" אמרו ישראל להקב"ה, כמשה ואהרן, ושנאמר (תהלים קלג, א) הִנֵּה מִה טוֹב וּמִה נָעִים שָׁבַת אֲחִים גַּם יָחֵד, שהיו אוהבין ומחבבין זה את זה. שבשעה שנשל משה את המלכות ואהרן את הכהונה לא שנאו זה את זה אלא היו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה. - תדע לך שבשעה שאמר הקב"ה למשה שילך בשליחותו אצל פרעה ואמר לו שְׁלַח נָא בְיַד תְּשֻׁלָּה, אָת סבורי שמא עָכָב משה שלא רצה לילך, אינו כן, אלא כמִכְבֵּד לאהרן. אמר משה, עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה, הוא ככתוב (יחזקאל כ, ה) וְאָנֹדַע לָהֶם בְּאָרְץ מִצְרַיִם, ומנין שאהרן היה מתנבא להם במצרים, שכן הוא אומר (שמואל א' ב, כז-כח) וַיִּכְבַּד אִישׁ אֶלְלִים אֶל עֲלֵי וַיֵּאמֶר אֵלָיו מִה אָמַר ה' הִנְגִּלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אֲבִיךָ בְּהִיּוֹתָם בְּמִצְרַיִם וְגו', אמר משה כל השנים האלו היה אהרן אחי מתנבא ועכשיו אני נכנס בתחומי של אחי ויהיה מיצר? לכך לא היה רוצה לילך. אמר ליה הקב"ה למשה, לא אכפת לאהרן בדבר זה, לא די שאינו מיצר אלא עוד שמח. תדע לך, שאמר ליה (שמות שם, יד) וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרָאתְךָ וְרָאָךְ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ, אינו אומר ושמח 'בפני', או 'ושמח' בלבד, אלא וְשָׂמַח "בְּלִבּוֹ" וכו', כיון שאמר ליה כך, קבל עליו לילך. מיד נגלה הקב"ה על אהרן ואמר לו לך לקראת משה (שמות שם, כז). הוי מי יתנך כֶּאֱחָ לִי, כמשה וכאהרן, אַמְצָאָךְ בַּחוּץ אֲשַׁקֶּךָ (שיר השירים שם), וְיִפְגְּשֶׁהוּ בְּהָרְ אֶלְלִים וְיִשָּׁק לוֹ (שמות שם).

וכן הוא בקצרה בשמות רבה (ג, טז). - וכן פירש"י (שמות שם) בפסוק שְׁלַח נָא בְיַד תְּשֻׁלָּה. ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן.

הָאָט ער נישט געוואָלט מקבל זיין קיין שום שררה. [און] היצט איז אים גאָר שלעכט געפאלן אַז מ'האָט עפעס געגעבן פאַר אהרן'ן? , מ'האָט אים געגעבן די כהונה.

ג

קושיא ב

גם צ"ב במה נתקרה דעתו ולא הרע לו עוד, ע"י מה שאמר לו הקב"ה תורה שלי היתה ונתתיה לך, והלא גם מתחילה ידע זה כי הוא מקור התורה, ומה נתחדש לו עתה

(ב) און פאַרוואָס איז מיט דעם נתקרה [דעתו] געוואָרן, [במה שאמר לו הקב"ה] תורה שלי היתה ונתתיה לך.

דאָס האָט ער דאָך אויך געוואוסט פריער, די תורה הקדושה האָט ער נאָך געהאָט פון פריער [וידע שהוא מקור התורה, ונקראת על שמו כדכתיב זכרו "תורת משה", ועם כל זה הרע לו. ואם כן במה נתקרה דעתו עכשיו יותר במה שאמר לו הקב"ה שנתן לו התורה].

ד

קושיא ג

גם למה אמר שלולי התורה היה נאמר ונשאר בְּעֵינָיו, וכי באיזה בְּעֵינָיו מדובר ומהו תלוי בהקרב את אהרן

(ג) און וואָס איז דער לולי תורתך שַׁעֲשַׁעֲנִי אַז אֲבִדְתִּי בְּעֵינָי, ווער [=וואָס] איז דער [אַז אֲבִדְתִּי] בְּעֵינָי [וכי] ווייל מ'האָט געזאָגט הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת אֶהֱרֹן אַחִיךָ איז [=העט] ער שוין 'געבליבן' בְּעֵינָיו? [דהאיך תלוי מה שנשאר בעניות שלו בהתקרבות אהרן].

ה

סיום קושיא ב

[ומה נתחדש לו בתשובת הקב"ה שנתן לו התורה]. דאָס האָט ער דאָך געוואוסט פון פריער [אויך] אַז ער איז געווען דער מקור התורה, [ונקראת על שמו כדכתיב] (מלאכי ג, כב) זכרו "תורת משה" [עבדי, אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֶרֶב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים].

ו

קושיא ד

גם צ"ב "עניות" זו מה טיבה, דבוראי אינו כפשוטו,

שהרי משה רבינו כבר היה עשיר גדול לאחר לוחות השניות, כשנתמנה אהרן לכהונה

(ד) [גם קשה הלשון אַז אֲבִדְתִּי בְּעֵינָי, דיש להבין עֲנִיּוּת זו מה טיבה. כי אין לומר כפירוש 'הפשוט' דהוא "עניות בממון", שהרי] אין 'פשוטות', איז ער דאָך געווען אַן "עושר" אויכעט, [וכמו שדרשו (נדרים לח. ושמו"ר מו, ב) בפסוק] פָּסַל לָךְ (שמות לד, א) [הפסולת יהא שלך], משם נתעשר משה [וזה נאמר בשעה שחצב משה הלוחות שניות].

[ומינוי אהרן לכהונה] דעס איז דאָך שוין געווען נאָך די לוחות שניות, [שהרי] ווען ער איז צוריקגעקומען נאָכ'ן חטא העגל [נאָכדעם הערשט] האָט ער דאָך אויפגעשטעלט דאָס משכן, [ואם כן] ווען מ'האָט 'געמאַכט' [הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת] אֶהֱרֹן אַחִיךָ דעמאַלטס איז דאָך שוין געווען דאָס משכן איז געווען פאַרטיג.

[און] אפילו לדעת הוזהר [ויקהל קצה]. [שאמירת פרשת תרומה ותצוה היה קודם חטא העגל, מכל מקום קיום הציווי של מינוי אהרן] איז דאָך עס אויך שוין געווען נאָכ'ן חטא העגל, [בד' ימי המילואים סמוך לראש חודש ניסן] ווען דאָס משכן איז שוין געווען אויפגעשטעלט. איז דאָך [עס] שוין [געווען] נאָך די לוחות שניות [וואָס] משם נתעשר משה, [ואם כן לא היה שייך עוד אצלו "עניות ממון"].

[ואם כן צריך ביאור] ווער איז אַז אֲבִדְתִּי בְּעֵינָי.

ז

[קושיא ח - מתוך הדרוש]

הלא גם אהרן היה שקול כמשה ולמה הוצרך שמשו יקרב אותו, ולא נאמרה אליו מינוי הכהונה מפי הקב"ה בעצמו
(ה) וגם צ"ב למה באמת נאמר למשה ואתה הקרב אלך את אהרן אחיך, והלא אמרו חז"ל כי
משה ואהרן שניהם שקולים ולמה הוצרך אהרן שמשו יקרב אותו, ועוד דהלא אהרן היה נביא לה' עוד
קודם משה, ולמה לא נאמר מינוי הכהונה מפי הקב"ה לאהרן בעצמו. (הקושיא בדברי רבינו באות יד)

ח

ישוב הקושיות

הקדמה לישוב קושיא א (עד אחר אות טז)

בפשטות משמע מהפסוק הלא אהרן אחיך הלוי, כי מה שנתמנה אהרן לכהונה ולא משה, הוא עונש על שסירב
משה בתחלת שליחותו כמראה הסנה, וכמו שמצינו שנאמר שם ויחר אף ה' במשה, ודרשו כל חרון אף עושה
רושם, ואף כאן עשה רושם במה שניטלה הכהונה ממשה וניתנה לאהרן

נָאָר דָּאָס ענין דערפון.

[דהנה] פֿאַרוואָס איז דען געווען [שאהרן נבחר לכהן ולא משה]. אַזוי אין פשטות האָט
זיך דאָך דאָס גענומען, דעס וואָס דער בורא כל עולמים האָט געגעבן די כהונה פֿאַר
אהרן הכהן, שטייט דאָך, ווייל ער [משה רבינו] האָט מסרב געווען בשליחות, ער האָט
נישט געוואָלט גיין [לפרעה, באומרן] מִי אֲנִי כִי אֵלֶיךָ אֶל פֶּרַעַה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל (שמות ג, יא), ער האָט מסרב געווען [ז' ימים, וכמו שדרשו בפסוק (שם ד, י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
וְגו' לֹא אֵישׁ דְּבָרִים אֲנִי] גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשִׁים⁷. [ולכן] האָט אים דער בורא כל עולמים
געזאָגט [הלא אהרן אחיך הלוי], דורכדעם איז געווען אַ חרון אף, [כדכתיב] וַיִּחַר אֵף ה'
בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְיֶה אִתְּךָ הַלְוִי [ידעתי פֿין דְּבַר יְדַבֵּר] [הוא] (שמות שם, יד), [נאיתא
בגמרא] כל חרון אף [שבתורה נאמר בו רושם, ואף זה נאמר בו רושם], אַזוי זאָגט דאָרט רבי
שמעון בן יוחאי, [שאף כאן] האָט עס געמאַכט אַ רושם, [שנאמר] הֲלֹא אֶהְיֶה אִתְּךָ
"הַלְוִי", [דפירושו כי אהרן] ער האָט געדאַרפט צו זיין אַ "לוי" און משה רבינו אַ "כהן",
נָאָר ווייל דעם חטא וואָס ער [משה] האָט מסרב געווען בשליחות, [מחמת זה] איז אהרן
געוואָרן דער כהן.

ט

על כל פנים איז דאָך דאָס פשטות, זאָגן דאָך די פסוקים אַז דאָס [כהונת אהרן] איז
געקומען דורך אַ חטא [של משה].

⁷ בגמרא זכחים (קב): ויחר אף ה' במשה, רבי יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה
לא נאמר בו רושם. רבי שמעון בן יוחי אומר אף זה נאמר בו רושם, שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי, והלא כהן
הוא, הכי קאמר, אני אמרתי אתה כהן והוא לוי, עכשיו הוא כהן ואתה לוי. - (והובא בפירוש" (שמות שם)).
ובשמות רבה (יז): מה חרון אף היה שם, שניטלה כהונה ממשה ונתנה לאהרן, אמרו רבותינו ז"ל הלא
אהרן אחיך הלוי, וכי מאחר שאמר אחיך איני יודע שהוא לוי, אלא אמר לו ראוי היית להיות כהן והוא לוי, ולפי
שאתה מסרב על דברי תהיה אתה לוי.

⁸ וכמו שפירש שם רש"י [ומקורו בשמות רבה ג, יד] וז"ל: גַּם מִתְּמוֹל וְגו'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה
מִפְתָּה את משה בסנה לילך בשליחותו. [גם] מִתְּמוֹל, [גם] שְׁלָשִׁים, [גם] מֵאָז דִּבְרָךְ, הרי שלשה. ושלשה גִּמְיָן
רבוין הם, הרי ששה. והוא היה עומד ביום השביעי כשאמר לו זאת עוד שְׁלָח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח, עד שחרה בו וקבל
עליו. וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו, שהיה 'גדול' הימנו 'ונביא' היה, שנאמר (שמואל א' ב,
כו) הִנְגַּלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אֲבִיךָ בְּהִיוֹתִי בְּמִצְרַיִם, הוא אהרן. וכן (יחזקאל כ, ה-ו) וְאָנֹכִי עָלֵהם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'
וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׂקֻצִי עֲיִנִּי הִשְׁלִכֹוּ, אותה נבואה לאהרן נאמרה. (ועיין לעיל בהערה ג).

⁹ כמו שמוא בהערה ד.

טאָמער ס'איז געווען אַ חרון אָפּ פון הקדוש ברוך הוא, איז דאָך שוין אַ פגם [געווען בזה], אַז ס'איז אַ חרון אָפּ פון הקדוש ברוך הוא. [און] דורך דעם פגם האָט מען אים געגעבן די כהונה, איז דאָך דאָס [כהונת אהרן] געקומען פון דעם [מסירובו של משה].

ואע"ג דמה שסירב משה בשליחותו היתה בזה כוונתו לשמים, אמנם כשראה שהיה בזה חרון אף מלפני המקום הבין שהיה בזה בחינת חטא, ובלי ספק שבוודאי עשה על זה תשובה שלימה תיכף ומיד

מילא דעם איז דאָך אודאי בלי ספק, [אז ווען] משה רבינו האָט געזען ס'איז אַ 'חרון אף' פון הקדוש ברוך הוא האָט ער דאָך געזען ס'איז אַ 'חטא', האָט ער אודאי געטון תשובה שלימה.

[כין] יהיה איך שיהיה [באיזה אופן שנבאר] אַז ס'איז געווען אַלעס אַזוי לשם שמים, פאַרוואָס ער האָט נישט געוואָלט גיין¹. אָבער אַז ער האָט 'דאָך' געזען אַז דער רצון הבורא ברוך הוא איז אַנדערש, און ס'איז נאָך געווען אַ חרון אָפּ פון הקדוש ברוך הוא, האָט ער אודאי געטון תשובה שלימה אויף דעם, ער איז געווען צובראָכן ווייל ער האָט געזינדיגט פאַר'ן באַשעפער.

יא

ועתה כשנצטווה לקרב את אהרן לכהונה, חשב משה רבינו כי הכוונה להזכירו מן העון של סירוב השליחות שגם לכל זה על כל פנים איז דאָך דעם ענין וואָס מ'האָט געזאָגט [אַתָּה הִקְרַב אֱלִיךָ וְגו'], דער בורא כל עולמים האָט 'אים' געשיקט ער זאָל אים אַהינגעבן די כהונה [לאהרן], האָט ער דאָך געוואוסט פאַרוואָס דאָס איז, האָט מען דאָך אים דערמאָנט דעם עוין [דערמיט, וחשב משה דהסיבה הוא יען כין] מ'דאַרף אים דערמאָנען וואָס ער האָט געזינדיגט.

יב

וכמו שאמרו במדרש בפסוק וזכור את אשר עשה לך עמלק, רכשאין רוצין להזכיר את החטא בפירוש רק ברזו, מזכירין את העונש שבא עבור החטא, ובוה נזכרין עצמן מן החטא [וכמו שמצינו ענין כזה שכשאין רוצין להזכיר את החטא בפירוש, מזכירין אותו על ידי הזכרת העונש שבא על זה, כדי שיהא נזכר בהחטא].

[ווי] ס'שטייט אין מדרש¹¹ [בפסוק] זָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶק (תצא כה, יז), זאָגט דער מדרש אַ משל, אַ מלך, ווייל ער האָט געהאַט אַ פֿרִידס האָט ער געשטעלט אַ פֿלֶב ביי די טיר, ער זאָל אָפהיטן אַז מ'זאָל קיינער נישט קומען אַהין, מ'זאָל נישט פאַרדאַרבן [פירות הפרדס]. איז געקומען דער בן המלך און ער האָט זיך דוקא געדערענגט [=גע'עקשנט'] ער האָט געוואָלט גיין, האָט ער נישט געקוקט אויף די שומרים, דערנאָך האָט אים דער פֿלֶב צוביסן.

[ובכל זמן] 'ווען' מ'האָט אים געוואָלט דערמאָנען דעם "חטא", האָט מען אים געזאָגט "דו זאָלסט געדענקען וואָס דער פֿלֶב האָט דיר געטון". אויף דעם אופן האָט מען דערמאָנט דעם "חטא", האָט ער זיך דערמאָנט 'פאַרוואָס' דאָס איז געווען [מה] שבא הכלב ונשכון.

¹ וכמו שביאר רבינו בכמה אופנים בדרושים לפרשת שמות.

¹¹ במדרש תנחומא (כי תצא, ט): זָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וכו'. משל למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר, והושיב בו המלך פֿלֶב נשָׁכָן, אמר המלך כל מי שיבא ויפרוץ הגדר וינשכו הכלב, לימים בא בנו של מלך ופרץ הגדר, נשָׁכו הכלב, כל מקום שהיה מבקש להזכיר חטא של בנו שפרץ הכרם, אמר לו זָכֹר אֶתָּה שְׁנָשָׁכְךָ הַכֶּלֶב, כך כל זמן שהקב"ה מבקש להזכיר חטאן של ישראל, מה שעשו ברפידים, שאמרו הִישָׁה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין (שמות יז, יז), הוא אומר להם זָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶק.

אָזוי אַרומער זאָגט ער, [דזוהו שנאמר] זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ. [דהנה] עמלק איז דאָך געקומען פאַרדעם ווייל זיי האָבן געזאָגט הִישׁ ה' [וגו', כדכתיב] [בשלח יז, ח-ז] עַל רֵיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַסְתָּם [אֶת ה' לֵאמֹר] הִישׁ ה' בְּקָרְבָנוּ אִם אֵין, וּסְמִיךְ לִיה וַיָּבֹא עֲמָלֶךְ [וילחם עם ישראל ברפידם].

פאַרדעם האָט מען געזאָגט זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ, דער בורא כל עולמים האָט נישט געוואָלט 'אַרויסזאָגן' דעם "חטא", האָט מען נאָר געזאָגט [בדרך רמז] זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ, וועט מען זיך 'פון דעם אויס' דערמאָנען דעם "חטא". אַז מ'זאָגט אים דעם "עונש", דערמאָנט מען זיך 'פאַרוואָס' איז געקומען דער עונש, [ממילא] דערמאָנט מען זיך אינעם "חטא".

אָזוי שטייט אַרויס אין מדרש דאָרט [בפרשת תצא], אין די פסיקתא (יב, יב) און אין מדרש [תנחומא], אַז דאָס איז דער [ענין] זכירת עמלק, מ'זאָל זיך דערמאָנען דעם חטא [ולשוב על זה ולהשמר ממנה].

יג

וועל כן גם כאן כשנוכח משה מן העונש שניטלה ממנו הכהונה, נזכר בעצמו מן החטא שגרם לזה על כל פנים ווען מ'דערמאָנט דעם "עונש" וואָס ס'איז געקומען, דערמאָנט מען [דערמיט] דעם "חטא". [וכמו כן כאן במאמר ואתה הקרב היה סבור משה שמזכירין לו העון].

יד

[קושיא ה']

ובפרט דכאן קשה עוד קושיא, דלכאורה הלא אהרן היה שקול כמשה, ולמה באמת היה צורך שמשוה יקרב אותו, ובפרט שגם אהרן היה נביא ה' והיה יכול לשמוע הציווי מפי הקב"ה בעצמו 'דאָ' [כשהקריב את אהרן לכהונה] האָט ער נאָך געקאָנט קלערן [נאָך עפעס] אַנדערש [אויך, להביא מזה ראיה חותכת שרוצים להזכיר לו החטא].

וואָרן לכאורה [קשה כאן], ס'שטייט 'וְאַתָּה' הַקָּרֵב אֵלֶיךָ אֶת אֶהֱרֹן אָחִיךָ, 'ער' [משה] זאָל אים מקרב זיין [לקדשו לכהנו לה'], און לכאורה פאַרוואָס האָט אהרן הכהן דען געברויכט דעם 'קירבות' [על ידי משה]?, ער איז דאָך געווען אַ נביא פאַר אים [כדלעיל אות ב והערה ג], [וא"כ היה יכול אהרן לשמוע זאת מפי הקב"ה בעצמו שהוא הנבחר לכהונה]. [וגם אמרו חזו"ל כ"י] משה ואהרן שניהם שקולים [ואם כן למה הוצרך שמשוה יקרבו, הלא גם הוא עצמו שקול כמשה].

אַז דער בורא כל עולמים האָט אים געוואָלט איבערגעבן די כהונה האָט מען דאָך געקאָנט 'גראָד' געבן [בדרך ישר מפי הקב"ה לאהרן עצמו], האָט דאָך נישט אויסגעפעלט 'ער' [משה] זאָל אים ברויכן מקרב זיין.

טו

ובעניי משה רבינו עצמו היתה זאת קשה יותר, כי הלא הוא החזיק את אהרן לצדיק גדול וחשוב ממנו, ועל כן תמה ביותר למה נצרך שהוא יקרב את אהרן

איבערהויפט אהרן [שהיה בעיני משה רבינו גדול ממנו, שהרין משה רבינו איז ביי זיך געווען צובראָכן] [והיה עניו מאוד ושפל רוח, ווין] ס'שטייט דאָך אַז ער האָט געזאָגט

^ט בבראשית רבה (א, טו) : בכל מקום הוא מקדים משה לאהרן, ובמקום אחד הוא אומר (וארא ו, כו) הוא אֶהֱרֹן ומשה, מלמד ששניהן שקולים זה כזה. - וברש"י (וארא שם) : יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולים כאחד.

דעמאָלטס ביי די קרבנות [ביום השמיני למילואים], ברענגט דאָך רש"י אַז ער האָט געזאָגט אהרן אחי גדול ממני^א, ווייל ער האָט געהאַלטן [במדרגתו] ביי וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עָנָו מֵאֵד (בהעלותך יב, ג), ער האָט געהאַלטן [בדעתו] כִּי אהרן הכהן איז גרעסער פון אים, [ועל כן בעיני משה רבינו עצמו היה קשה קושיא זו עוד יותר] פאַרוואָס פעלט אויס [אז] אהרן הכהן זאָל 'ער' מקרב זיין.

טז

ועל כן הביא מזה ראיה, דעל כרחק המעם הוא רק כדי להזכיר למשה את חטאו, בשביל שצריך עוד לתקנו איבערדעם, [ווען] מ'האָט אים געזאָגט וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ, אַז מ'הייסט "אים" עס טון, דורכדעם האָט ער פאַרשטאַנען [שזהו להזכיר לו החטא, כדי שיתקנו], ווייל פון וואו נעמט זיך דאָס וואָס מ'איז אים [אהרן] מקרב מיט די כהונה, [איז דאָך נאָר] דורכדעם ווייל ער [משה] האָט דעמאָלטס געזינדיגט, [ער האָט] מסרב געווען בשליחות, הייסט מען דאָס טאַקע 'אים אַליין' טון [כדי] ער זאָל זיך דערמאַנען בעסער אין דעם עון.

יז

ישוב קושיא א

וזה הוא הדבר שהרע למשה, כי מזה היה סבור שכל מה שעשה תשובה על זה, לא נתקבלה לרצון, ועדיין לא נתקן הפגם, ולכן הכאיב לו מאוד על שהוא עדיין מרוחק מהקב"ה ח"ו - אבל עצם הענין מה שאהרן נבחר לגדולה ולא הוא, זה לא הרע לו, דאם הבורא ב"ה רוצה בכך אז גם משה רבינו היה חפץ ומסכים לזה בשמחת הלב

ממילא האָט ער פאַרשטאַנען [ממאמר] "וְאַתָּה" הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ, אַז מ'דערמאַנט אים מיט דעם דעם עון.

איבערדעם איז געווען הרע למשה.

דאָס איז דאָס ענין [מה שהרע לו, כי באמת, פאַר] אים איז נישט קיין נפקא מינה געווען [מה שניתנה הכהונה לאהרן ולא לו], ער איז צופרידן געווען, אַז דער בורא עולם הייסט אַזוי [כי אהרן] ער זאָל זיין כהן, אַקעגן דעם האָט ער גאַרנישט געהאַט.

נאָר וואָס דען, ער האָט דאָך אָבער געוואוסט אַז ס'שטאַמט פונעם עון [שלון], און מ'האָט אים דערמאַנט מיט דעם דעם עון, [וממילא] האָט ער געזען אַז דער עון איז נאָך אלץ נישט 'נמחק'.

ער האָט דאָך אודאי געטון תשובה שלימה [שוין פון לאַנג], און ער האָט [היצט] געזען אַז ס'האָט נישט גענוצט [די תשובה, ועל כן הרע לו מאוד על זה].

יח

וואָרן לכאורה האָט ער געטון תשובה שלימה, אַז ס'איז נאָר געווען דורכדעם [דורך] דער חרון אף, [דמתחלה היה אהרן ראוי להיות לוי, וכמו שנאמר לו הִלֵּא] אַהֲרֹן אָחִיךָ הִלֵּוִי, [נורק] דורך דעם [מה שסירב משה] איז ער געוואָרן אהרן [דער] כהן, ממילא האָט ער פשוט אודאי תשובה געטון, אַז ער האָט געזען [שהוא עשה] אַ זאָך אַז ביי הקדוש ברוך הוא איז [עס] אַ חרון אף [וכדלעיל אות י].

^א ברש"י פרשת שמיני (ט, כג): וַיֵּצֵאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם. אמרו ויהי נעם ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ (תהלים ז, יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. - לפי שכל ז' ימי המילואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה, משה רבינו, כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל, לכך אמר להם (שמיני שם, ט) זֶה הִדְבָּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה', אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכס, ותדעו שהמקום בחר בו.

^א הוא לשון המדרש ילקוט (שמות רמז קעא): וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי ה' (שמות ד, י), ביא את מעביר עלי, אם אהרן אחי גדול ממני ואתה תשלחני?.

[און] ס'איז דאך אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה א, א), האט דאך עס געדארפט פארראכטן ווערן, העט דאך דאס שוין נישט געברויכט צו זיין [שיהיה אהרן כהן והוא לוי].

אלא מאי האט ער געזען, מסתמא - האט ער געזען - אז מ'איז אים שוין נישט מקבל בתשובה, [ולכן] האט ער זיך אנגעקוקט זייער מרוחק² פון הקדוש ברוך הוא. [און] "דאס" האט אים וויי געטון, פארוואס ער האט נישט פארראכטן דעם עון.

יט

אבער נישט אויף דאס ענין אליין [מה שנתמנה אהרן], דאס ענין האט אים נישט גערודערט, ער איז זייער צופרידן געווען [דערפון], אז ס'איז אזוי דער רצון הבורא ברוך הוא. [נאך] אים האט 'גערודערט' פארוואס ער האט פוגם געווען, אויפן פגם.

כ

וכן הוא דרך הצדיקים, דהעונש עצמו אינו קשה אצלם לסבול כל כך, כמו זה שמחמת העונש הם רואין שיש בהם איזה חטא

אזוי איז דאך אייביג ביי צדיקים.

דער "עונש" אליין איז א טפיל קעגן דעם וואס דורכן עונש דערמאנט מען זיך אז מ'האט "געזינדיגט".

ווי שווער דער עונש איז סובל צו זיין, איז נאך מער שווערער [צו] סובל זיין אז ער ווייסט [דורכדעם] אז ער האט אודאי געזינדיגט, ווייל ס'איז דא דער עונש.

כא

איז אים 'דאס' שווער געוועזן. נישט 'דעס' [מה שנבחר אהרן] איז אים שלעכט געפאלן.

כב

הקדמה לשוב קושיא ב וקושיא ה

נאך דער אמת איז אבער, די אלע זאכן³ זענען פארענטפערט מיט איין תירוץ. [במה שאמר לו הקב"ה תורה שלי היא ונתתיה לך].

² נראה הכוונה כי אמרו חכמי"ל דהחוטא נקרא "רחוק", והבעל תשובה נקרא "קרוב" להקב"ה, ועל כן כשראה שלא נתקבל תשובתו ראה עצמו שנשאר מרוחק.

ועיין ענין זה בגמרא (ברכות לד' וסנהדרין צט). דאמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר (ישעי' נז, יט) 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב, "לרחוק" ברישא והדר "לקרוב". - ופירש"י (בסנהדרין): צדיקים אינן עומדין. דגדול כחן של בעלי תשובה, שאין בריה יכולה לעמוד (לפניהם) [במחיצתם]: ברישא לרחוק. שנתרחק מן הקדוש ברוך הוא, ואחר כך שב אליו בתשובה. והדר שלום לקרוב מעיקרא צדיק גמור, דגדול כחן של בעלי תשובה.

וזה לשון הרמב"ם בהלכות תשובה (י, ו-ז): גדולה תשובה "שמקרכת" את האדם לשכינה, שנאמר (הושע יד, ב) 'שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ, ונאמר (עמוס ד, ו) 'לֹא שִׁבְתָּם עַד יָנֹאֵם ה', ונאמר (ירמ' ד, א) 'אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נֹאֵם ה' אֱלֹהֵי תְּשׁוּבָה, כלומר אם תחזור בתשובה, בי תדבק. התשובה "מקרכת את הרחוקים", אמר היה זה שנאוי לפני המקום, משוקץ "ומרוחק" ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד "קרוב" וידיד. וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה 'מרחיק' החוטאים, בה 'מקרב' את השבים, בין יחיד בין רבים. שנאמר (הושע ב, א) 'וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָהֶם לֹא עָמִי אַתֶּם יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי קָל חֵי, ונאמר ביכניהו ברשעתו (ירמ' כב, ל) 'כָּתְבוּ אֶת הָאִשִּׁי הַזֶּה עֲרִירִי גֵבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו, אִם יִהְיֶה כְּנִיָּהוּ בֶן יְהוֹקִים מִלֶּךְ יִהְיֶה חֹתֶם עַל יָד יְמִינִי גֹר', וכיון ששב בגלותו נאמר בזרובבל בנו (הגיי ב, כג) 'בְּיָמָיו הָיָה נֹאֵם ה' צִבְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְרַכֵּל בֶּן שָׁאֲלִימָאֵל עֲבָד נֹאֵם ה' וְשִׁמְתִּיד כְּחוֹתֶם.

³ הן מה שרע לו על חטאו, והן מה שקשה למה באמת הוצרך אהרן להתקרב דייקא על ידי משה. וכדיבואר להלן, דמה שאמר לו הקב"ה תורה שלי הוא ונתתיה לך, היה בזה כי תשובות, הן על מה שרע לו (ישוב קושיא ב), והן על מה שבאמת הוצרך הוא לקרב את אהרן (ישוב קושיא ה).

כג

הקדמה ל"שוב קושיא ב

עסק התורה הק' מכפרת עון והוא במקום קרבנות, במי שזוכה להתעצם באור "תורה לשמה", והתורה מוציאה את האדם מכל מיני שפלות וכבוד העונות, ומצלת אותו מכל המצוקות

דער כלל איז דאך, די "תורה הקדושה" איז מכפר עון, [ווי] די גמרא זאגט" [על הפסוק] זאת "התורה" לעלה למנחה ולחטאת ולאשם (צו ז, לו), [אז] די תורה הקדושה איז במקום אַלע קרבנות.

און אין די גמרא דארטן אין מנחות (ק:) איז דא צוויי מאן דאמרים, איינער זאגט אז זאת התורה איז "במקום" עולה און חטאת און אשם, [און] איינער זאגט אז זאת התורה "אין צריך" לא עולה ולא חטאת, ער ברויך ניטאמאל קיין עולה און קיין חטאת און קיין אשם.

ווער ס'איז טאקע אמת'דיג נתעצם אין "תורה לשמה".

[נגאָר ס'איז] זייער שווער ווער ס'איז צו דעם זוכה.

אַבער [מי שזוכה שיש לו] "טאקע אמת'דיג" דער כח התורה, [הר] די תורה הקדושה איז אים מכפר עון, מיט דעם קריכט מען ארויס פון יעדן 'שפלות', פון יעדן 'כבוד העונות', אז מ'האט די זכיה באמת צו "תורה לשמה".

די תורה הקדושה איז מכפר עון, [עס] נעמט ארויס פון אַלע מצוקות. פון 'אַלעמען' נעמט ארויס די הייליגע תורה.

כד

ישוב קושיא ב

וזה שנחמו הקב"ה, רכיון שאתה נתעצם במקור התורה אין לך לדאוג ולפחד עוד עבור חטאך, כי כבר נתקן הכל האט דער בורא כל עולמים געזאגט, דו ביסט הרע, - דער בורא כל עולמים האט דאך געוואוסט אז ער איז געווען צובראכן דורך דעם, ווייל ער קלערט ער האט פוגם געווען פאר'ן באשעפער, נישט אויפן ענין. האט אים דער בורא כל עולמים געענטפערט, - דארפסט נישט זיין אזוי צובראכן, תורה שלי היתה ונתתיה לך, ווער האט דען נאך אזא "כח התורה" ווי דו, און די תורה הקדושה נעמט דאך ארויס פון אַלע עונות, האסט דו גענוג א כח הכפרה, דארפסט דו דיך נישט פאַרכטן שוין מער. איז געווען נתקרה דעתו, מיטן "כח התורה", איז גראַד געווען נתקרה דעתו.

כה

ביאור למה באמת נשאר הכהונה אצל אהרן אף שכבר נמחק לגמרי חטאו של משה

ומה שעדיין נשאר הכהונה לאהרן, אין זה עבור חטאו של משה, אלא מפני שבעצם היה אהרן ראוי לכך. רק שהיות שתחלת העבודה היה צריך להיות ע"י משה, ע"כ נעשה גם משה ראוי לזה. וכדי שיוכלו ליטלו ממשה, ואין מן המדה שיהיה דבר קשה בלא תליית חטא, ע"כ הומינו מן השמים זה החטא של סירוב השליחות, בבחינת נורא עליה. אבל באמת כבר היה נמחק חטא זה מכבר

(עד אות כח)

איי, דער אמת - איי וויאזוי דען איז דאָס געשען [שנשאר הכהונה לאהרן גם אחר שנתקן הפגם לגמרי]. דאָס איז דאָך נאָר געווען דורכדעם [ווייל] ער האָט מסרב בשליחות, און אז ער האָט טאקע פאַרראַכטן מיטן "כח התורה", פאַרוואָס [נשאר הכהונה אצל אהרן].

" בגמרא מנחות (ק:) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם, כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמר רבא, האי לעלה למנחה, עולה ומנחה מיבעי ליה. אלא אמר רבא, כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם.

דאָס איז נישט קיין קשיא, [דהענין הוא] ווי דער רמב"ם זאָגט^{טו} [דיש בחינת] נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם (תהלים ס, ה), אַסאַך זאָכן [שנתלו בחטא] איז אַזוי געווען [נאָר] ווייל ס'האָט [ממילא אַזוי] געברויכט צו זיין [כי כך גזרה חכמתו יתברך], איי ס'איז געווען [נתלה באיזה חטא, והו רק בבחינת נורא 'עלילה'], ווייל דער דרך איז – זאָגט נאָך דער רמב"ם זאָגט דאָך דאָס – ווייל דעס וואָס ס'ברויך צו זיין [דבר הנראה כעונש] נאָר ס'איז דאָך נישט די מדה אַז מ'זאָל טון [דבר כזה] אָן אָן עון, [ולכן] איז מען אים מזמין אָן עון, [ועל זה נאמר] נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם [שכביכול מביא עליו 'עלילה' של חטא כדי שיוכל לתלות בזה איזה דבר הצריך להיות והוא דבר הנראה כעונש]^{טז}.

כו

[און ווי] דער אור החיים הקדוש זאָגט דאָרטן [בפרשת אחרי] נאָכדעם וואָס ברענגט ער צו דעס וואָס ס'שטייט ביי די "עשרה הרוגי מלכות", [ביי] רבי עקיבא, שטייט^{יז} ער איז נהרג געוואָרן ווייל ער האָט געזאָגט ער האָט גע'דרש'נט צווישן ששים רבוא אידן און ער האָט נהנה געווען.

נו זאָגט ער [באור החיים הקדוש, איז דען] עפעס אַ הוה אמינא בעולם [אז] פאַר דעם קומט חלילה מיתה?, [הלא אם כן יפחדו כל עושי טוב ולומדי תורה, אם מדקדקים כל כך]. נאָר וואָס דען, דעס האָט געברויכט [צו זיין סיי ווי סיי], אין דעם איז דאָך דאָ אַ "סוד כמוס" אין די עשרה הרוגי מלכות, [און רבי עקיבא] ער איז געווען איינער פון זיי, דאָס האָט געברויכט סיי ווי סיי צו זיין.

נאָר וואָס דען, דער בורא כל עולמים איז זיי מזמין עפעס אַ חטא, [בבחינת] נורא עלילה על בני אדם, [ווייל] ס'איז נישט די מדה אַז ס'זאָל געטון ווערן [ענין קשה] גענצליך אָן אַ חטא. אָבער דאָס האָט געברויכט צו זיין סיי ווי סיי [ורבי עקיבא לא היה בו שום חטא שיתלו בו העונש, לכן הזמינו לו ענין הנאה זו כעין חטא]. [ע"כ תוכן דברי האור החיים הק'].

^{טו} בפירוש המשניות להרמב"ם (ברכות פ"ט מ"ה). – ומקורו במדרש תנחומא (וישב סימן ד): וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם (וישב לט, א), זה שאמר הכתוב לכו וראו מפעלות אֱלֹקִים נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם, אמר רבי יהושע בן קרחא אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בְּעִילָהּ אֶת מִבְיָאן, בא וראה כשברא הקב"ה את העולם מיום הראשון ברא מלאך המות וכו' ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם וכו'. וא"ר יודן היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידע תדע (לך טו, יא), והביא עֲלִילָהּ לְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ, כדי שיהאב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם, הוי ויוסף הורד מצרימה, אל תקרי הורד, אלא הוריד את אביו והשבטים למצרים וכו'.

^{טז} ענין נורא עלילה מוכר בדברי תורתו של רבינו הרבה פעמים. ועיין מה שכתב ביואל משה (ב, יט) וז"ל: יכול להיות בצדיק גמור שבא חטא על ידו אף שאינו ראוי לכך, אלא שהיא עלילה מהקב"ה, בשביל שאותו העונש הבא על חטא זה, הוכרח להיות גם בלאו הכי, מטעמים שראתה חכמתו יתברך שמו, אבל אין המדה לעשות ככה בלא עון, לכן מעליל הקב"ה להביא אותו החטא על ידו, כדי שיצא לפועל אותו העונש, שבלאו הכי מוכרח שיהיה כן וכו', וכבר הביא זה גם הרמב"ם ז"ל, וככה היו כל החטאים שנאמרו באבותינו הקדושים ובנביאים שה' אנה לידם בשביל איזה טעם שהיה צורך בדבר, וכבר כתבו כן הראשונים ז"ל.

^{יז} באור החיים הק' ריש פרשת אחרי (טו, א) כתב בתוך הדברים וז"ל: כבר הודעתין שהגם שיחפרין ה' המותה לחסידיו 'לסיבה נעלמת לידע תעלומות, נפלאים ורמות', צריך שיהיה לצדיק כל שהו מהדברים אשר לא טוב עשות, כדי שדרך שם ישלט בהם הדין, וכבר הארכתי בענף זה. צא ולמד ממה שמצא רבי עקיבא טעם להריגתו, לצד ששמח לבו בדרשתו תוך ס' ריבוא כאמור בדבריהם. וקשה הלזה יתחייב אנוש מיתה משונה, אם כן פקע כלילא דדורדי מכל עושי טוב ולומדיה. אלא דזה הוא דרך שממנו 'שלט בו הדין, ולעולם סיבת מיתתו יקר בעיני ה' המותה לעשרה הרוגי מלכות, 'למגן וצינה לדורות בני ישראל'.

^{יח} כן מובא במכילתא (משפטים פ"ח, ד"ה אם ענה תענה) ובאבות דרבי נתן (פרק לח משנה ג), על ר' שמעון בן גמליאל. אבל באור החיים הק' הביא כן על רבי עקיבא, ואולי היה לו איזה גירסא כזה. וע"ע ענין זה בשניונים בתנא דבי אליהו (רבה פרק ל) ובמסכת שמחות (פרק ח).

כז

איבערדעם דעס ענין, דעס וואָס ער [אהרן] איז כהן, דאָס האָט געברויכט צו זיין. אהרן האָט געברויכט צו זיין כהן, און משה רבינו האָט געברויכט דאָך צו זיין, ער האָט זוכה געווען אין זיין זאך, [ונאָמו שאמר] אין אָדעס נאָגט בַּמָּה שְׁמוֹכֶן לַחֲבֵירוֹ (שהש"ר ג, ח). נאָר וואָס דען, [גם בזה היה ענין של] נאָר אַלְיָה על בְּנֵי אָדָם.

ווייל ס'האָט זיך אַזוי אָנגעהויבן [עבודת המשכן במשה והיה ראוי להיות כהן] האָט געמוזט זיין אַ 'חטא' אַז מ'זאָל עס [קענען] צונעמען פון אים, ווייל אין די התחלה איז ער [משה] דאָך געווען כהן [בז' ימי המילואים], תחילת האָט דאָך עס נישט געקאָנט זיין אַנדערש, [כי משה רבינו] ער איז געוועזן [דער] איש המסוגל [סיין] צו דער 'גאולה' און [סיין] צו דער 'עבודה', דורכצוברעכן די אַלע ענינים, [און] דאָס משכן 'אויפצושטעלן'. [אבל אחר כך הוצרך שאהרן יהיה הכהן], איבערדעם האָט מען דאָס געפירט [שהזמינו למשה חטא זה מה שסירב בשליחותו, כדי לתלות בזה מה שניתנה הכהונה לאהרן].

כח

אַבער דער אמת [איז אַז] דער עון איז שוין לאַנג נמחק געוואָרן. טאָקע [דורך] דער "כח התורה". אָבער סיי ווי סיי [אף בלא זה, הרי] משה רבינו'ס "עבודה" האָט אַלעס מתקן געווען.

כט

ישוב קושיא ה

במה שאמר הקב"ה תורה שלי היא ונתתיה לך, מונח בזה גם התירוצ' על תמיהת משה רבינו למה באמת נצרך אהרן לקירובו של משה, דהוּ מושם שכל עבודה צריך שיהיה שורשו מכח התורה הק', שקדושתה עולה על כל הקדושות, וע"כ כשנכנס אהרן לכהן לה' היה צריך להיות זה ע"י משה רבינו שהוא מקור התורה אין 'אינוועגס'^ט, מיט דעם [מה שאמר הקב"ה למשה] תורה שלי היתה ונתתיה לך, איז פאַרענטפערט דעם אויכעט, וואָס איז דער [טעם של הציווי] "וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אֶהֱרֹן אֶחֱיָךְ, פֶּאֶרְוֹאֵס הָאֵט 'ער' אים געברויכט מקרב זיין, און נישט אהרן הכהן אַלִיין [נתקרב לזה מעצמו], פֶּאֶרְוֹאֵס [ע"י משה, שהיה משה מתמיה גם על זה (כדלעיל אות טו)].

ל

[נאָר] ס'איז טאָקע אמת [שאהרן מעצמו היה ראוי לכח העבודה, אבל עם כל זה] יעדע "עבודה" ווי גרויס עס איז, מוז עס דורכגיין דעם "כח התורה", די תורה הקדושה איז מושל אויף אַלדינגס.

איבערדעם איז רעכט, טאָקע אהרן הכהן אַלִיין איז אויך געווען אַזוי גרויס [כמשה, און] ער האָט געהאָט די עבודה, אָבער אף על פי כן משה רבינו איז געווען דער מקור "התורה", איבערדעם האָט 'ער' אים געמוזט מקרב זיין, ווייל דער מקור התורה איז געווען ביי משה רבינו'ן.

איז דאָס אויך אַ "תירוצ'", דער תורה שלי היתה ונתתיה לך איז אויף דעם אויך אַ תירוצ' פֶּאֶרְוֹאֵס 'ער' [משה] האָט דאָ געמוזט מאַכן דעם "התקרבות", נישט אהרן הכהן [יתקרב מעצמו לכהן לה'], כאָטשיג ער איז ראוי געווען אהרן הכהן אַלִיין, ער האָט געקאָנט נתקרב ווערן צו הקדוש ברוך הוא (באתערותא דלתתא), [און] הקדוש ברוך הוא

^ט עיין להלן (אות לא) כי 'עיקר' הכוונה במה שאמר הקב"ה למשה תורה שלי היא ונתתיה לך, הוא עבור ישוב קושיא ב, לנחם את משה ממה שהרע לו על חטאו. אלא שבדרך אגב נתיישב בזה גם (קושיא ה, והוא) תמיהתו של משה על עצם הענין.

הָאֵט אִים אַליין געקאַנט מקרב זיין (באתערותא דלעילא) און 'אִים' זאָגן [מינוי הכהונה] - ער איז דאָך געווען אַ נביא פון פריער - און אִים איבערגעבן די עבודה.

אַז מ'הָאָט אָבער אַרויסגעגעבן דעם כח "התורה" פֿאַר משה רבינו, הָאָט עס געמוזט גיין דורך משה רבינו.

איבערדעם איז דאָס אויך אַ "תירוק" פֿאַרוואָס וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיך, ווייל תורה שלי היתה ונתתיה לך, [וואס כן אתה הוא המקור וכח התורה, ועל כן צריך שיהיה זה דייקא על ידך].

לא

סיום ישוב קושיא ב

[בהקדמה לישוב קושיא ג-ד]

אבל עיקר הכוונה במאמר הקב"ה למשה, הוא לנחם את משה על מה שהרע לו בהזכרת חטאו, ולומר לו כי כבר נתקן כל חטאו ע"י כח התורה

אָבער על כל פנים אויף דעם [על מה שהרע למשה], - אַזוי ווי כ'הָאָב שוין פריער געזאָגט (בישוב קושיא ב), - דער 'עיקר' איז דעם וואָס ס'איז געווען הָרע למשה, וואָס אִים איז דאָס שלעכט געפֿאַלן [עבור שחשב שרוצין להזכיר עונו, על זה הוא 'עיקר' תשובת הקב"ה תורה שלי הוא ונתתיה לך].

ער איז ביי זיך געווען צובראָכן [ווייל] ער הָאָט געהאָט אַ חשבון אַז ער הָאָט פוגם געווען פֿאַר'ן אייבירשטען, הָאָט אִים דער בורא עולם געענטפערט תורה שלי היתה ונתתיה לך, דו הָאָסט אַ "כח התורה", דאַרפסט דיך גאַרנישט פֿאַרכטן.

אַז מ'הָאָט דעם כח התורה אַזוי ווי ער איז געווען, הָאָט ער פֿאַרשטאַנען [שנתקן חטאו, ונתקרה דעתו].

לב

ישוב קושיא ג

ובזה יובן מה שהביא המדרש על ענין זה, את הפסוק לולי תורתך שעשועי וגו' ועל מה היה סבור משה רבינו להיות נשאר בעניו ע"י התקרבות אהרן

איבערדעם זאָגט ער [בהמדרש], אויף דעם הָאָט משה רבינו געזאָגט לולי תוֹרְתְךָ שְׁעִשְׂעִי אַז אֲבִדְתִּי בְעֵנִי. [כי לולא שהתחזק משה רבינו בכח התורה, היה מצטער בהזכרת חטאו].

לג

ישוב קושיא ד

ומה שקורא לזה בלשון "עניי", כי אין לך עניות ושפלות גדול מזה, ממה שנעשין מרוחק מהקב"ה מחמת החטאים [ומה שקורא לזה בשם] "בְּעֵנִי", ווייל ער הָאָט דאָך דא [געמיינט שזה הוא לאות שהוא מרוחק ח"ו מהקב"ה, ובאמת] דאָס איז דאָך דער גרעסטער "עניות", לא עלינו אַז מ'קוקט זיך אָן מ'איז מרוחק פון הקדוש ברוך הוא.

דאָס איז דאָך דאָס נידעריגסטע פון אַ מענטש, אַז מ'באַרעכנט מ'הָאָט פוגם געווען. דאָס נידעריגסטע זענען דאָך די עונות.

איבערדעם אַ איד, אַ איד אַז ער איז ביי זיך צובראָכן אויף די עונות, אַז מ'באַרעכנט זיך אַז מ'הָאָט פוגם געווען פֿאַר'ן באַשעפער, דאָס איז דאָס גרעסטע "צובראָכנקייט"², דאָס גרעסטע "עניות ושפלות" פון אַ מענטש.

² כי לשון "בעניי" יתפרש על הכנעה ושבירות רוח, שהוא ענין עניות ושפלות. וכלשון הכתוב (בא י ג) עד מתי מאַנְתָּ לְעֵנִי מִפְּנֵי, ופירש"י לענות, כתרגומו "לאתכנעא", והוא מגזרת "עני", מאנת להיות "עני ושפל" מפני - וע"כ פירש"י תהלים (כב, כה) עה"פ כי לא כָּזָה וְלֹא שָׁקַץ "עניות" עני.

לד

אלא שע"י כח התורה יכולין להתחוק ולצאת מכל מיני שפלות, ועל זה אמר משה לולי תורתך שעשועי וגו' איבערדעם האָט אָבער משה רבינו געזאָגט [לולי תורתך ש'עש'ע'י אָז אָבדתי "ב'עניי"]^א, זעט מען דאָך אָבער [אז] דער "כח התורה" איז מ'חזק, [דין] "הייליגע תורה" קאָן אַרויסנעמען פון אַלעם !

לה

וכן הנאולה העתידה תהיה גם רק בכח התורה הק' וע"י משה רבינו מקור התורה, ואין לנו עצה אחרת כמה להתחוק בתוך מצב השפל רק לאחוז עצמן בהתורה הק'.

אפילו די "גאולה העתידה" וועט דאָך אויך נאָר זיין דורך משה רבינו, דורך דער תורה הקדושה^ב, [וכמו שאמרן] אין הגליות מתכנשות אַלָּא בַּזְכוּת תְּנוּנִי (ויק"ר ז, ג. ועיין בבא בתרא ח.). די תורה הקדושה וועט דאָך מַמְלִיץ זיין אויף אידן^{כב} [און] אויסלייזן פון גלות.

איבערדעם [גם על מצבינו אנו] איז רעכט וואָס ער זאָגט לולי "תורתך" ש'עש'ע'י אָז אָבדתי "ב'עניי".

אַז מ'קוקט זיך אָן דעם מצב השפל, אַז מ'איז מרוחק פון הקדוש ברוך הוא, מ'איז מלא עונות ופשעים, האָט מען נישט קיין שום עצה, מ'קאָן חלילה, חלילה זיין

^{כא} וכמבואר באור החיים הק' (ריש פרשת וז'ל': ובדרך רמז יתבאר הכתוב ע"ד מאמר הובא בספר זוהר חדש (ח). כי ד' גליות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאול עם בְּטָלִים מן התורה. וזה הוא שרמז הכתוב כאן באומרו ואתה 'תצוה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, על דרך פי מלְאִכְיוֹ צִוְּהָ (תהלים צא, יא), או על דרך אומרים ז"ל אין צו אלא מלכות [על דרך ויצונו ה' לנגיד (שמואל א' יג, יד)], כי הוא ימלוך עלינו לעתיד, ותנאי הוא הדבר שיעסקו ישראל בתורה, וזה הוא אומרו וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמְן זֵית זָךְ, ירמוז אל התורה שנמשלה לשמן, מה שמן מאיר לעולם כך התורה (דב"ר ז, ג), והם דברי זוהר שכתבנו בסמוך, ודקדק לומר זך, שצריכין לעסוק בתורה לשמה, בלי שמרים, שהם לקנתר חס ושלום, או להתגדל וכדומה, אלה הם שמריה. ואמר עוד כחתי, פירוש שצריכין לעסוק בתורה ולכתת גופם וכחם וכו'.

^{כב} בענין מה שהתורה הק' ממליץ טוב על ישראל, הנה ידוע הפיט (לצום גדליה) תורה הקדושה התחנני בבקשה [לרבינו שמעון בור יצחק אחי אמו של רש"י], שנודע כלול על ענין זה, לבקש מהתורה הק' שתמליץ טוב על ישראל.

ועיין עוד במדרש רבה (ואחתהן מכת"י) אֲשֶׁרִי אָדָם שָׁמַע לִי דִלְתָתִי (משלי ח, לד) וגו', אמר הקב"ה אם קיימת מצוות קריאת שמע שכתוב בה בְּשִׁכְבְּךָ בְּקוֹמְךָ בְּשִׁכְבְּךָ בְּקוֹמְךָ (דברים יז, ז), אף התורה מלמדת עליך סניגוריא לעתיד לבוא, שנאמר (משלי ו, כב) בְּהִתְהַלֵּךְ תִּתְּנָהּ אֹתָךְ בעולם הזה, בְּשִׁכְבְּךָ בְּקִבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ, וְהִקְצִיזָהּ הִיא תִּשְׁתַּיֵּךְ לעתיד לבוא. רבי אחא בשם רבי סימון, שהיא מלמדת עליך זכות. וכן היה רגיל רבינו בסוף דרשות כל גדרי בכניסת ליל יום הכיפורים, להתחנן אל התורה הק' בלשון נוכח ולבקש ממנה בבכיה עצומה שתלך ותמליץ טוב עלינו לפני כסא הכבוד. - ועיין עוד ענין כזה בס"ג יתרו תשכ"ב בסיים הדרוש שהתחנן רבינו על זה בהתעוררות רבה וז"ל: היינט איז געווען א זמן א טאָג פון קבלת התורה, מ'האָט געליינט די פרשה פון קבלת התורה, מ'האָט געליינט די עשרת הדברות, [נולכן אנו מתחננים] די תורה הקדושה זאָל פאַר אונז מַמְלִיץ זיין, די תורה הקדושה זאָל אַרבעטן דערפאַר, אונז קען מיר גאַרנישט טון, [נאָר] די הייליגע תורה אַליין, די הייליגע תורה זאָל מערר זיין רחמים וחסדים, ס'זאָל "זיך" מציל זיין מיט "אידן" צוזאמען, די תורה הקדושה אַליין זאָל זיך מציל זיין, מ'האָב מיר מקבל געווען די תורה הקדושה, די תורה הקדושה אַליין זאָל מציל זיין "זיך" מיטן "כלל ישראל" איינינעם, מיט "די גאנצע וועלט" אינאיינעם, ס'זאָל נתלגה ווערן דער כח התורה, מ'זאָל וויסן ס'איז נישטאָ עפעס אנדערש נאָר דער באַשעפער און די תורה הקדושה, און די אלע אידן וואָס זענען דבוק אין בורא כל עולמים און אין די תורה הקדושה.

אוֹבֵד [עצות], דָּאָס ווייסט מען אָבער אַז מ'האַט "הַתְּחִזְקוֹת" אַז מ'וועט זיך אָנכאַפֿן אין די "תורה הקדושה".

לו

ואף משה רבינו התחזק עצמו בזה, ולזה אמר לולי תורתך וגו', וכמו שגם דוד המלך אמר כן על עצמו איבערדעם האָט משה רבינו געזאָגט לולי תּוֹרַתְךָ שְׁעָשְׂעִי אַז אֲבִדְתִּי בְּעֵינַי, און טאַקע אַזוי ווי ער [המדרש] ברענגט צו אויף דעם די מימרא [מה שהרע למשה, ומה שהשיב לו הקב"ה תורה שלי היתה ונתתיה לך], ער ברענגט צו די מימרא [ווייל] ביי משה רבינו'ן איז אויך געווען [אצלו לפי ערכו] די זעלבע [בחינה] וואָס ס'איז געווען [שפּעטער, און] וואָס דוד המלך זאָגט דעם פסוק, [ביי] משה רבינו'ן איז געווען די זעלבע, אַז ס'איז געווען הִרַע למשה, ער איז געווען צובראָכן ביי זיך, ער האָט זיך דערמאַנט פון [דעם] פגם, ער האָט דאָך געוואוסט פאַרוואָס מ'הייסט אהרן'ן געבן די כהונה, האָט ער פון דעם זיך דערמאַנט, ער האָט געוואוסט פאַרוואָס, און נאָר דער כח התורה [חיזק אותו, ולזה אמר] לולי תּוֹרַתְךָ וגו', דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט תורה שלי היתה ונתתיה לך, דעם האָט אים געגעבן דעם "התחזקות".

לז

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאָל העלפֿן, מ'זאָל מיר די זכיה האָבן :
מ'זאָל די זכיה האָבן טאַקע [אז] מ'זאָל זיך מְדַבֵּק זיין אין די "תורה הקדושה" בְּאַמַּת וּבְתָמִים.

מ'זאָל זוכה זיין "נתקרב" ווערן צו הקדוש ברוך הוא.
ווי דער מדרש [הנוזכר] זאָגט אויך [בסוף הענין, לכך נאמר] אֲשֶׁרִי תִבְחַר "וּתְקַרְבִּי"²² (תהלים סה, ה).

מ'זאָל מיר במהרה זוכה זיין, יֵט ה' [חסדו], הקדוש ברוך הוא יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ²³.
בְּרַחֲמָיו וּבְחַסְדָּיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ זאָל מען זוכה זיין צו זען במהרה, וְתִחְזֶינָה עֵינֵינוּ,
זוכה זיין צו זען ישועת ישראל און התרוממות קרן התורה וישראל מתוך נחת ושמחה, בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

רבינו קיצר באמירת דברי תורה בסעודה שלישית תצוה תשי"ד, כי באותו מוצש"ק התקיימה בעיר בארא פארק מסיבה רבתי לטובת מוסדות "יטב לב" בארץ ישראל, ושם אכן האריך רבינו בדרוש נפלא ובדברים העומדים על הפרק [ובענין המחאה שהתקיימה באותו שבוע ביום ב' פרשת תצוה, ורעשה הארץ על זה], וכמו שנדפס בספר "חידושי תורה למסיבות" חלק ב

²² כדמובא לעיל בהערה ב.

²³ מלשון הכתוב בברכת כהנים, יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ ויִחַנֵּךְ.